

TUNA’NIN SÖNMEYEN KANDİLLERİ - V: SİLİSTRE

The Non-Extinguishing Oil Lamps of Danube-V: Silistra

(Makale Geliş Tarihi: 20.02.2021/ Kabul Tarihi: 26.04.2021)

Rıdvan CANIM*

Öz

Silistre, Kuzey Bulgaristan’da, Tuna nehri sahillerinde kurulmuş, tarih boyunca çeşitli kavimlere ev sahipliği yapmış ve önemini her devirde korumuş eski bir şehirdir. Dobruca bölgesinin tarihi şehri Silistre’nin kapıları Osmanlılara ilk kez 14. yüzyılda açılmıştır. Türkler bu şirin Rumeli şehrini inşa ettikleri sivil ve askeri yapılarla tezyin etmişler ve buraya Osmanlı şehir kimliği kazandırmışlardır. Özellikle 16 ve 17. Yüzyıllarda kozmopolit kültürel yapıyla dikkat çeken Silistre, cami ve mescitleri, hanları, hamamları, kervansarayları, çeşmeleri, medreseleri ile her devirde seyyahların ilgisini çekmiştir. Onun topraklarının bereketi yetiştirdiği edebi şahsiyetlerden anlaşılmaktadır. Ne var ki tarihte her güzel şehrin kaderinde savaşlar vardır ve Silistre’nin kaderini de şüphesiz en çok Kırım Harbi ile “93 Harbi” olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı belirlemiştir. 1877-1878 Savaşı sonrasında Osmanlılar Silistre şehrini kaybetmiş olsalar da bu şanlı vatan parçası, Türklerin hatıralarında daima yaşayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Silistre, Tuna, Dobruca, Silistra, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı.

Abstract

Silistre is an old city in Northern Bulgaria, founded on the banks of the Danube river, hosted various tribes throughout history. The gates of Silistra,

---

* Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Edirne / TÜRKİYE. Prof., Trakya University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature, Edirne / TURKEY. E-mail: ridvancanim@trakya.edu.tr / ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7364-2974>

the historical city of Dobruja region, were opened to the Ottomans for the first time in the 14th century. The Turks decorated this cute city of Rumelia with the civil and military buildings they built and gave it an Ottoman city identity. Silistre attracted the attention of travelers in all ages with its mosques and masjids, inns, baths, caravanserais, fountains and madrasas that are mostly built in 16th and 17th centuries. The literary figures are indications of its fertile lands and abundance. However, there are wars in the fate of every beautiful city in history, and Silistre's destiny was undoubtedly determined by the Crimean War and the Ottoman-Russian War of 1877-1878, known as the "93 War". Although the Ottomans lost the city of Silistre after the War of 1877-1878, this glorious piece of homeland will always live in the memories of the Turks.

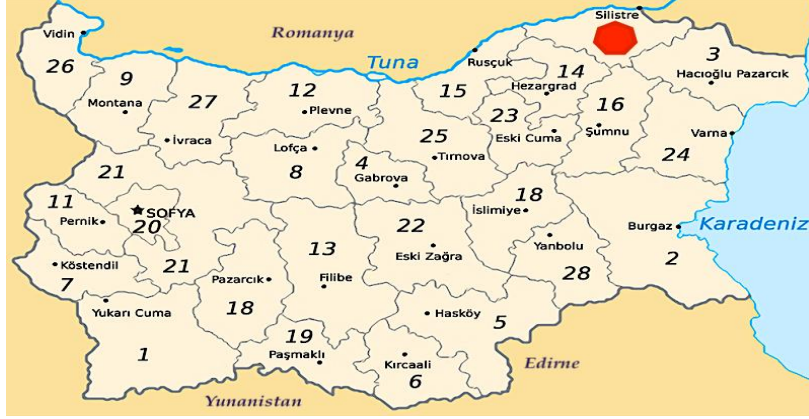
Keywords: Silistre, Danube, Dobruja, Silistra, 1877-1878 Ottoman-Russian War.

*“Akıyor sakin sakin görkemli Tuna nehri
Yalıya bağdaş kurmuş şirin Silistre şehri.*

Ali Bayramov

Giriş

Silistre.. Şu meşhur *Vatan Yahut Silistre* adlı eserinden dolayı olmalı ki; “Nâmık Kemâl’in şehri” diye bildim hep Silistre’yi. O benim için aynı zamanda Tuna’nın sönmeyen kandillerinden biri olmuştur hep. Günümüzde Bulgaristan-Romanya sınırında Tuna’nın yavaş yavaş Bulgaristan’ı terk etmeye başladığı yerde ve adı geçen nehrin sağ kıyısında yer alan şehir, günümüzde *Silistra* (Силистра) olarak anılmaktadır. Şehrin Türkçedeki ismi olan Silistre, eski Bulgarca *Dristir*, Rumence *Durostor* toponiminden türemiş olmalıdır. Bu kelime de esasen Latince *Durostorum* sözcüğünün değişmiş halidir. Durostorum, muhtemelen eski Dak-Trak dilinde “muhkem yer”, “kale” anlamına gelen bir isme dayanır. (Kiel, 2009, s.202) Tarih boyunca kuzeyden gelen kavimlerin akınlarına karşı önemli bir koruma hattı oluşturan ve pek çok defa işgal edilerek yıkıma uğrayan Silistre, Bizans-Bulgar Ortaçağı’nda Bulgarların yerleşik olduğu en büyük ve en önemli şehirlerden biriydi. Ve hemen hemen bütün Osmanlı asırları boyunca da Türk-İslam unsurlarının ağır bastığı bir şehir olmuştur Silistre.

Silistre'nin Bulgaristan Haritasındaki Konumu

Milâttan sonra II. yüzyıldan itibaren Romalıları, V. ve VI. yüzyıllarda Hunları ve Bizanslıları misafir etmiş Silistre. Avarlar ve Slavlar gelmişler ardından. Tarihler su gibi akıp gitmiş. Giden yakıp yıkmış, gelenler yeniden inşa etmiş. Tarih bundan ibaret değil mi zaten? IX. yüzyıl başlarında Bulgarlar çıkmış tarih sahnesine ve artık biz de buradayız demişler. Ve Krum Han (803-814) idaresindeki ilk Bulgarlar zamanında *Drastar*'ın, yani Silistre'nin surları bir kez daha onarılmış. XI. asır Peçeneklerin, Uzluların ve nihayet Bizans'ın bölgede hâkimiyet kurduğu, hüküm sürdüğü devirdir. Yolu XII. asırda Silistre'ye düşen İslâm coğrafyacısı ve botanik âlimi Şerîf el-İdrîsî şehri kalabalık pazarları, çok güzel binaları ve evleri bulunan bir yer olarak tasvir eder. II. Bulgar Devleti'nin hükümran olduğu 1189-1393 yıllarında *Drıstır*'da nelerin yaşandığına dair ne yazık ki elimizde çok fazla bir bilgi yok. Sonrası ise artık Osmanlı asırlarıdır.

Silistre

Tarihlerin ve tarihçilerin bize söylediğine göre ilk defa hicri 790/m.1388 yılı kışında Çandarlı Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu Silistre'yi ele geçirir. Esasen Kuman asıllı olan ve I. Murad'ın vasalı durumunda bulunan Çar İvan Şişman'ın I. Murad'a diğer bütün şehir ve kalelerin içinde güzel binaları, zenginliği ve sağlam surlarıyla Silistre'nin başta yer aldığını söylediği rivayet edilir. Mihaloğlu Fîruz Bey, ilk Osmanlı sancak beyi olarak Silistre'ye yerleşir. Ancak kısa bir süre sonra 1390'da Eflâk Voyvodası Mirça buraya hâkim olsa da ardından Karinâbâd'a yaptığı saldırı, Yıldırım Bayezid'i Bulgaristan'ın bütün kuzey topraklarını fethetmek üzere harekete geçirir. 1402 yılında gerçekleşen Ankara Savaşı'nda, Yıldırım Bayezid'in Timur'a yenilmesinden bulduğu cesaretle Mircea, Silistre'yi tekrar alır ve 1418'deki ölümüne kadar elinde tutar. Nihayet, Mircea'nın ölümünden sonra Eflak'ta ortaya çıkan karışıklıklar ve özellikle Şeyh Bedreddin ayaklanmasının bastırılması amacıyla başlatılan sefer, 1419 ilkbaharında Çelebi Sultan Mehmed'in Silistre'yi ve bütün Dobruca'yı tekrar fethiyle son bulur.

Esasen Türkler, Balkan topraklarına ayak basar basmaz, öncelikle Rumeli şehirlerinin silüetlerini değiştirecek sivil ve askeri yapıların inşasına ağırlık vermişlerdir. Silistre ve çevresinde de durum farklı olmayacaktır. Nitekim bu coğrafyada yapılan cami, mescit, medrese, mektep, tekke, zaviye, türbe, imaret, hamam, konak, çeşme, bedesten, han, kervansaray, köprü gibi eserlerle devlet, Rumeli topraklarının görünümünü, Anadolu şehirlerinden farksız duruma getirmiştir. Osmanlı Devleti kuruluş döneminde olduğu gibi diğer dönemlerde de vakıflar aracılığıyla hizmete aldığı yapıları, şehirlerin gelişiminde fırsata çevirmiştir. Nitekim Bulgaristan'da Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, I. Mahmud, I. Abdülhamid, II. Mahmud, Abdülmecid ve diğer padişahların eserlerinin olması; esasen onların siyasi güçlerinin bu topraklara yerleştirildiğinin canlı şahitleridir. Aynı şekilde hanedan mensubu hanım sultanlardan Hafsa Sultan'ın, Hürrem Sultan'ın ve İsmihan Sultan'ın Silistre Sancağı'ndaki mülkleri, devlet düzeninin devamı için bölgeye yapılmış önemli hizmetlerdir. Yine ümerâ sınıfından Mehmed Paşa, İvaz Paşa, Hasan Paşa, Sinan Paşa, Mustafa Paşa ve İskender Paşa'nın vakıfları başta olmak üzere, diğer ümera mensupları da yaptırdıkları eserlerle yöre halkını sahiplendiklerini göstermişlerdir. (Köç: 2015, s.64-65) Tabii sonuçta bütün bu inşa faaliyetleri, Silistre şehrine kısa süre içerisinde tam bir Osmanlı şehir görüntüsü ve kimliği kazandırmıştır.

Belli ki Silistre'nin sevdalısı çoktur. Meyvesi olan ağaç taşlanır derler. İşte onun içindir ki Silistre 1462'de de, Eflak Voyvodası Vlad Tepeş'in yani şu meşhur Kazıklı Voyvoda'nın baskınına mâruz kalır. Şehirde tam bir katliam yaşanır. Vlad'ın kendi ifadesine göre bu baskında Türk-Bulgar ayırımı yapılmaksızın 6840 kişi katledilir. Bunun üzerine Fâtiş Sultan Mehmed, aynı yıl Silistre'yi üs olarak kullanmak suretiyle Eflak seferine çıkar. Bu sefer neticesinde elde edilen dâimî barış ve güvenlik, müteakip asırlarda Dobruca ve Silistre'nin tekrar kendine gelmesini sağlayacak-

tır. Bu duruma bölgeyi 1473 ve 1480 yılları arasında ziyaret eden Saltuknâme müellifi Ebülhayr Rûmî de işaret eder ve Müslümanların buralarda barış ve huzur içinde korkusuzca yaşadıklarını belirtir.

XVI. yüzyılın ilk çeyreğine ait Osmanlı kayıtlarına göre Silistre, 5 tanesi Müslümanlara ait olmak üzere, toplam on sekiz mahalleli, orta büyüklükte bir şehir olup iki camisi üç mescidi ve *Şeyh Nasuh Tekkesi* adıyla bilinen bir de tekkesi vardır. Buna karşılık şehirde Hristiyanlar 160 hâne ve on üç mahalleye sahiptir. Buradan Silistre'nin yaklaşık 2000 kadar nüfusunun olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı deniz taşımacılığının ana maddesi olan hububatın, ağırlıklı olarak Tuna Havzası ve Batı Karadeniz kıyılarından temin ediliyor olması, Silistre'deki nehir ticaretini de hareketlendirmiş; ihtiyaç dönemlerinde Silistre'den İstanbul'a gemilerle zahire gönderildiği gibi; kimi zaman da Tuna Nehri üzerinden öte yakaya ordu zahiresi gönderilirken bu liman kullanılmıştır. Özellikle ilerleyen asırlarda Rusya, Avusturya ve Lehistan ile yapılan savaşlar sırasında Silistre şehrinin önemi daha da artacak; örneğin Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılda, stratejik konumu nedeniyle, Tuna Nehri kenarındaki Silistre, Vidin ve Rusçuk kalelerine büyük miktarlarda zahire depolayarak, nehir gemileri ile buradan sevkiyatlar yapacaktır. Bu yüzden XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Silistre iskelesi ileri karakol konumunu kazanacak, dolayısıyla da son dönem savaşlarının vazgeçilmez merkezi haline gelecektir. (Selçuk, 2013, s.653-656)

Silistre, 16. asrın başlarından itibaren hemen hemen bir asır boyunca Müslümanı, Hristiyan'ı ve az sayıdaki Yahudi nüfusuyla huzurlu bir zaman dilimini yaşar. Tabii buna bağlı olarak şehrin nüfusu da büyük oranda artar. Ta ki 1595 ilkbaharına gelinceye kadar. Zira kaynaklar, Voyvoda Cesur Mihail'in kumandasındaki Eflak ordusunun söz konusu tarihte Tuna'yı geçerek şehri yağmaladığını ve yakılan şehrin kalesinin de yıkılarak bir daha kullanılmayacak duruma getirildiğini belirtirler.

Ve Evliya Çelebi Silistre'de.

Evliya Çelebi'nin, ilki 1061/m.1651 yılı ve diğeri 1068/m.1657'de olmak üzere yolu iki defa Silistre'ye düşer. Silistre kalesi ve varoşları ile ilgili olarak verdiği ayrıntılı bilgileri, belki de Balkanlarda hiçbir şehir için vermemiştir Çelebi. "*Gâziler evi, iman seddi Silistre kalesi*" başlığı altında kaleme aldığı şehre dair izlenimleri şu şekildedir meşhur seyyahın:

"İlk olarak 794 tarihinde Yıldırım Bayezid Han tarafından fethedilmiştir. Şehir isimleri arasında bu sağlam kaleye Eflâk derler ama bütün ârifler; "*gaziler evi, iman seddi*" derler. Rusçuk ile bu Silistre kalesi Tuna kenarında bir sed olmasa, kışın Tuna nehri donduğu vakit Eflâk ve Boğdan kâfiri tâ Edirne'ye kadar iki gün içinde baskın yapardı. Hak Teâlâ bu kaleleri âfetlerden koruya. Süleyman Han kanunu üzere Özü eyaletinin hükümet merkezidir. Lâkin hazine defterdârı, tımar defterdârı, defter emini, defter kethüdası yoktur. Zira sonradan Rumeli'nden ayrılarak eyalet olmuştur. Eyaleti toplam sekiz sancaktır. Bunlar, Niğbolu Livası, Kırkkilise Livası,

Bender Livası, Vize Livası, Akkerman Livası, Özi Livası, Kılıbudan Livası ve Paşa Sancağı merkezi olan Silistre Livası'dır. İki sancak da iltizam¹ ile tutulurdu ki bunların biri Eflâk, diğeri de Boğdan'dır. Kâfiristan olması hasebiyle beyleri her sene Osmanlı devletine biner Rûmî kesesi hizmet ederler. Tayinleri her yıl kendileri yaparlar. İsyandar çıkarsa illeri, vilayetleri yağma olup, öldürmeler olur. Ama bu Eflâk ve Boğdan sancakları iltizam ile olduğundan tımar ve zeamet yoktur. Sefer zamanında Eflâk ve Boğdan, hendekler açmağa, kaleye toprak sürüp top çekerini yapmağa görevlidirler. 40 bin askeri de Bucak Tatarı denilen cebe ve cevşenli yiğitlerdir. Her ne zaman sefer olsa hazırırlar. Paşa'nın kendi tahtı Silistre Sancağı'ndadır. Haslarının 12 voyvodalığı vardır. Nahiye ve kazaları tamamen gelişmiş durumdadır.

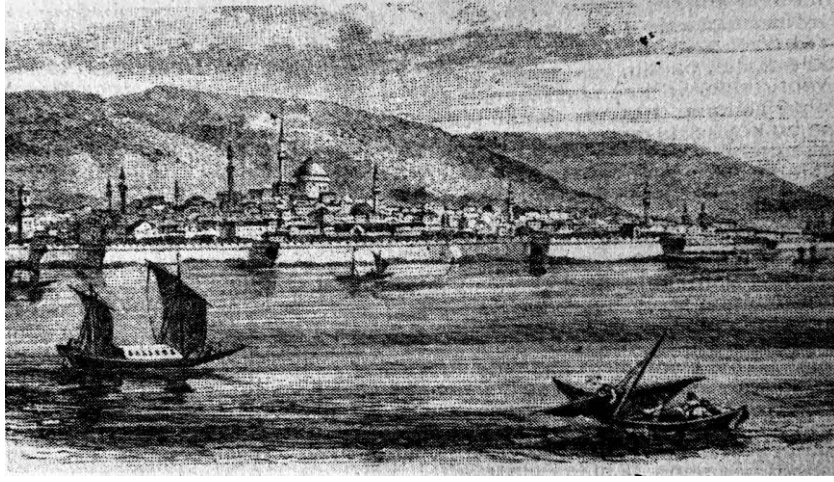
Silistre kalesi, Tuna sahilinde, yontulmuş taş ile yapılmış, kavisli şekilde sağlam bir surdur. Sanki yay şeklindedir. Yayın çile tarafı Tuna kenarındadır. Yayın çile başlarında sanki Tuna'ya bakan sağlam kuleleri vardır. Bir tarafı Tuna içindedir. Bu kısmında büyük gemiler üstünde yetmiş seksen adet un değirmenleri vardır ki görülmeye değer şeylerdir. İnşallah yeri gelince anlatılır. Kalenin kara tarafı sanki yay'ın tutulacak tarafıdır ki sağlam ve kuvvetli büyük taşlarla yapılmıştır. Yay gibi, yarı yuvarlak, geniş, derin hendeği vardır. İçinden daima Tuna nehrinin suları geçip hendeğin batısından girip doğusundan çıkar. On bir adet kuvvetli kuleleri olup beş yüz bedendir. İkişer kat mazgal delikleri vardır. İki kapısı olup biri Batıya açılan Tuna kenarındaki su kapısıdır ki küçüktür ve çoğu zaman kapalıdır. On basamaklı taş merdiven ile Tuna nehrine inilir. Bir kapısı da kible tarafına şehre doğru açılır. İki kat, sağlam, kuvvetli demir kapıdır. Bu kapı yay şeklinde yapılan duvarın yatay kabzası yerindedir. Hendek, üzerindeki tahta köprü ile geçilir. Kale neferleri her gece köprüyü zincirlerle, burçlar üzerindeki dolap ve makaralarla çekip kale kapısını kaparlar. Kale, Tuna nehri içinde sanki bir ada gibi kalır. Bu kale kapısına dışarıdan içeri girerken kapının solunda kemer altında büyük bir pehlivan gürzü asılıdır. Sağ tarafında hendek üzerinde gelen-gidenin dinlenmesi için tahtadan güzel bir köşkü vardır. Bu kapıdan içeride orta kapının üst eşiği üzerindeki beyaz mermere usta, ay ve güneş resimleri yapmış, mermerde ay ve güneşin sihrini göstermiştir. Duvarın yüksekliği seksener zir'adır. Sağlam fakat küçüktür. Kalenin çevre uzunluğu 770 levend adıdır. Keyif ehlinin adımıyla 1000 adıdır. Şirin bir kaledir.

Kale kapısı üzerinde Yıldırım Han'ın yaptırdığı küçük bir câmi vardır. Yüz yirmi yaşında, hâl sahibi bir müezzini vardı ki eşi olmayan mübarek bir zât idi. Hâfız, Allah kelamını ezber etmiş, Mısırlı bir imamı vardır. Yedi saatte Hazret-i Kur'ân'ı eksiksiz hatim ederdi. Orta kule, cebehâne kulesi, erzak ambarı ve yirmi adet nefer evi vardır. Dizdarı, neferleri ve topçuları da vardır. Küçük, büyük kırk parça şâhî, darb-zen, kolomborne, şayka ve saçma topları vardır. Balyemez topları yoktur. Topların çoğu Tuna'ya karşıdır. Birkaç şahane topları kara tarafında, hendek kenarında paşa sarayına bakar. Zira vezirlerin sarayı kale önünde Tuna kenarında yapılmıştır. Bu kalenin her gece bekçileri "Allah birdir bir" diye bekçilik edip nöbet tutarlar.

¹ Osmanlılarda devlete ait vergi gelirinin özel bir şahsa verilmesini ifade eden bir terim.

Zira kış şiddetli olup Tuna buz tuttuğu zaman, Tuna'nın karşı tarafı Eflâk kâfiristanı olduğundan hudud olup tehlikelidir.” (Çelebi: 1976, C.3-4, s.946)

Evliya Çelebi, Silistre şehri ile ilgili gözlem ve hatıralarını özellikle Tuna nehrinin kış aylarında donmasıyla yaşanan olaylar üzerinde yoğunlaştırarak anlatmaya devam eder. Tuna nehrinin baharla birlikte eriyen devâsâ buzlarının zaman zaman kale surlarını da aşarak şehrin içine girdiğini ve evleri harab ettiğini anlatır. Tuna nehrinde yüzen devâsâ buz parçalarının zaman zaman birbirine çarpması sonucunda top gürlmesi gibi sesler çıkardığını söyler.

Tuna Nehri ve Silistre'yi Gösteren Bir Gravür

Çelebi'nin anlattıklarına göre, Tuna nehrinin donması aslında Silistre için “bereket”tir. Çünkü nehrin buz tutmasıyla birlikte Eflak ve Boğdan taraflarından binlerce mandanın çektiği kızaklarla buz üzerinden odun, çeşitli yiyecek, içecek şeyler getirilir. Tuna, Silistre şehrinde yaşayan genç-yaşlı hemen herkesin hayatına renk katan, sosyal hayatın vazgeçilmez unsurlarından biridir. Gençler, buz tutan Tuna nehri üzerinde çadırlar kurup eğlenirler. Kimi ayağında pabuç, kimi de nalınlarla ve elinde harbe ve değnekle ayakta, buz üzerinde kayarak şehirden şehire ok gibi kayarak giderler. Şayet nehrin buz tutması bayramlara rastlarsa o zaman da nehir üzerinde büyük salıncaklar kurulur, çeşitli eğlenceler düzenlenir. Gençlerin bazıları, buz tutmuş nehir üzerinde yıldırım gibi giderken bir ayağını kaldırıp Mevlevi gibi öyle dönerler ki, yüzleri görünmez. Bazıları da buz üzerinde kayıp giderken önüne yatan bir adamın üstünden atlayıp kaymaya devam eder. Kimisi okçuluk yaparak, kimisi tüfek atarak, kimi de tütün içerek, ikişer-üçerli gruplar halinde sohbet ederek buzda kayarlar. Bazıları da sırtlarındaki yük ile ayağı altına iki parça sığır kemiği koyup elinde sopasıyla billur gibi parlayan buz üzerinde kayıp giderler. Tuna'nın buzu altı yedi karış kalınlığında olur. Binlerce balık avcısı buzu delip yüz okka ağırlığında morina

ve mersin balığı tutarlar. Bazen de Silistre halkı bu buz parçalarını saklayarak temmuz ayında hoşaf ve şerbetlerini soğutmak için kullanırlar. Tuna nehri üzerinde kış aylarında, yer yer son derece tehlikeli, buz tutmayan su delikleri oluşur.

Evliya Çelebi, Tuna ile ilgili verdiği bu birbirinden ilginç bilgilerin ardından Silistre şehrini anlatmaya koyulur:

“Mahallelerinden on adedi Hıristiyan Mahallesi, biri Yahudi mahallesi olup diğerleri Müslüman mahallesidir. Başlıcaları: Zülfikar Ağa Mahallesi, Ak-Kuyu Mahallesi, İstanbul Mahallesi, Darağacı Mahallesi, Namazgâh Mahallesi, Mahkeme Mahallesi, Paşa Mahallesi, Pazaryeri Mahallesi, Haraççı Mahallesi, Çanakçı Mahallesi, Zangoç Mahallesi, Kurşunlu Mahallesi ve Derviş Efendi Mahalleleridir. Bu mahallelerde on bir adet mükellef saray vardır. Hepsinden büyüğü kale kapısı önünde, Tuna kenarında, vezirlere ait olan saraydır. Ancak bu saray, Budin ve Bosna sarayları gibi büyük ve sağlam değildir. Genişçe bir avlusu, küçük bir divanhanesi, yetmiş adet has köle odaları ve küçük bir hamamı vardır. Bütün odaları soba ocaklıdır. Zira Silistre'nin kışı şiddetli olur. Binaları hep kiremitlidir. Bu Silistre sarayını 1061 tarihinde gördük. Ayrıca Kadı-zâde Efendi sarayı, Paşa-zâde sarayı, Beyler sarayı, Sürmeli-zâde sarayı, Bostancı Hasan Ağa sarayı, Manav Ahmed Ağa sarayı, Zangoç Hasan Ağa sarayı ve Balcı-zâdeler sarayı da meşhurları olup bunlar hep kiremitle örtülü binalardır. Hıristiyan Mahallesi baştanbaşa şendere tahta örtülüdür. Bu büyük varoşun etrafında çepeçevre elli arşın eninde hendekler vardır. Gün geçtikçe bazı yerleri toprakla bir olmuştur. Ama birçoğu halen Tuna nehrinin suları ile doludur. 1030 tarihinde Sultan Osman Han Gazî zamanında bu büyük varoşun etrafında hendek kazılmış olup hâlâ kale çevresinde hendek kuleleri, burçları ve köprü yerleri görülür. Yedi adet köprü kapısının yeri belli olup Namazgâh kapısı ve Mutağçılar (?) kapısı batı tarafına; Eflatar(?) kapısı güneye; Tuna kapısı kibleye; İstanbul kapısı, Dâye kapısı ve Darağacı kapıları da doğuya açılır. Bu varoşun çevresinin uzunluğu onbinaltmış acele adımdır. Sözü edilen hendeğin dışında kalan yerler çayır ve çimenliktir. Her gün bu çayırlara ikindiden sonra safâ ehli toplanırlar, çeşit çeşit oyunlar oynayıp eğlenirler.

Tuna nehrinin güney tarafındaki Kurşunlu Câmii'nin büyük ve yüksek bir kubbesi olup minber, mihrap ve mahfeli vardır. Eski üslupta yapılmış sade bir câmi olup gece gündüz cemaati bol olur. Dış avlusunda talebe odaları, beyaz taştan yapılmış yuvarlak bir minaresi vardır. Nurlu bir câmidir. Osmanlı vezirlerinden Sinan Paşa yapısıdır. Sinan Paşa, Silistre'ye vali olmuş ve 20 sene boyunca Eflâk ve Boğdan'ı yönetimi altına almış birisidir. Şehirde bu câmiden başka “kurşunlu” câmi yoktur. Câmi'nin sadece bir kible kapısı vardır. Eski Câmi, tek minareli olup kiremitle örtülüdür. Ak-kapı Câmii ya da diğer adlarıyla Mahkeme Câmii, Pazar Yeri Câmii veya Haraccı Câmii, cemaati çok olan câmilerdendir. Kale Câmii, Yıldırım Han'ındır. Melek Ahmet Paşa Musallası, Tuna kenarında, çimenlik bir yerde büyük bir ibadet yeridir. Bunların dışında mahalle mescitleri vardır. Bir medresesi olup ayrıca her

câmide bir ders hocasının bulunması şarttır. Kırk adet “sıbyan mektebi” vardır. Tekkelerinden Eski Câmî Tekkesi mâmurdur. Kurşunlu Câmîi Tekkesi’nde Şeyh Hazret-i Pîrî Efendi adında Allah dostu, âşık biri vardır ki; Dördüncü Murad ile Revan Seferi’nde serdengeçti ağası iken vücudunda yara almadık yer kalmamıştır. Nihayet dünya nimetlerinden vazgeçip Kastamonulu Şaban Efendi’den fakirlik hırkasını kabul ederek olgun bir mürşid olmuştur. İlahileri ve rubaileri, Azmizade Hâleti Efendi kadar tasavvufâne beyitleri vardır ki hâlâ değerli eserdir. Derviş Efendi Tekkesi: Derviş Efendi, Celveti tarikatında Üsküdarlı Mahmud Efendi’nin halifesidir. Tekkeyi de Derviş Efendi-zâde yaptırmıştır. Ahlâk sahibi, halim-selim olgun bir kimse-dir. Haraccı Tekkesi: Şeyhi, Tatar Abdürrezzak Efendi’dir. Nogay âlimlerinden, tefsir ve hadis ilimlerine vâkîf büyük bir zâttır. Bunlardan başka Silistre ulemâ ve meşâyihinden Kurşunlu Câmîi İmamı Ahmed Efendi, Aziz Efendi, Salih Efendi, Göncü-zâde Ahmed Efendi, Bezzaz Mehmed Efendi en tanınmış zâtlardır”. (Çelebi: 1976, C.3-4, s.949-950)

Çelebi, bundan sonra da Silistre’nin han ve hamamlarını, çeşme ve sebillerini, çarşı ve pazarlarını, saraçhanesini, şehirdeki önemli sanayi kollarını, Silistre’nin şöhret bulmuş yiyecek ve içeceklerini, iklimini, Silistre’nin meşhur olmuş mesire yerlerini, Tuna nehri üzerinde kurulan balık dalyanları ile değirmenlerini ve şehrin önemli ziyaret yerlerini uzun uzun anlatır.

“Silistre şehrinin üç adet hamamı vardır. Havası ve binası ile hoş bir yapı olan Paşa Sarayı’na bitişik İskender Paşa Hamamı; Kurşunlu Câmîi’ni yaptıran Arnavud Sinan Paşa Hamamı ve aydınlık, gayet sıcak havası ile Mahkeme Hamamı. Bunların dışında şehirde kırksekiz adet hanedan hamamı vardır. Kale içinde hamam yoktur.

Şehirde on adet çeşme vardır. Ak-Kapı Çeşmesi, Saraçhane Çeşmesi, Pazar-yeri Çeşmesi, Kurşunlu Câmîi Çeşmesi ve Kuruçeşme bunların meşhurlarıdır. Gerçi Tuna kenarında olan böyle bir şehrin çeşmeye ihtiyacı yoktur ama hayır sahipleri kolaylık olsun diye yaptırmışlardır. Ayrıca yirmi yerde de sebilleri vardır. Temmuz ayında vakıf tarafından “Tuna buzu” ile karıştırılan hayat suları dağıtılır. Sebilciler; “*Hüseyn-i Kerbelâ aşkına sahhan*” diye bağırlar.

İki hanı vardır. Biri çarşı içinde Melek Ahmed Paşa’nın kiremitle örtülü, sağlam, güzel, küçük hanı, diğeri de Emin Hanı’dır. Bu iki handan başka nalbant dükkanları olup bunlar da han gibi dükkanlardır. Hanların hepsinin ikisi kapısı vardır ancak daima küçük kapıları açılır.

Sekiz yüz dükkânı vardır. İki kapılı bir bedesteni olup güney tarafından girilir. Kâgir değildir. Kapıları zincirli olup içeri atlılar giremez. Geniş bir caddenin iki tarafında yüz adet güzel dükkânı vardır. Üzeri tamamen kırmızı kiremitle örtülüdür. Saraçhanesi’ni hayır sahibi Melek Ahmed Paşa yaptırmıştır. İki başındaki kapıları demir zincirlidir. Bir geniş caddenin sağında ve solunda seksen kadar, üstleri kiremitli dükkanlardan oluşan gayet güzel, mamur bir Saraçhane’dır. Kışının şiddetli

olması dolayısıyla kürkçüleri çoktur. Çeşit çeşit attar dükkânı vardır. Kuyumcuları, çapkın at eyerleri, at takımları, yelekli latif ok yaparlar. Çarşısında çok sayıda balıkçı dükkânı vardır. Avrupa'nın her tarafına balık buradan taşınır.

Silistre'nin beyaz ekmeği, semiz kıvırcık koyun eti ve sığır eti meşhurdur. Şalgama benzer bir sebzesi olur ki *Alabaş* derler. Gayet lezzetli, besleyici ve hazmı kolaydır. Adam başı kadar vardır. Tuna balıkları arasında Morina, Mersin, Sazan ve Lum ünlüdür. İçeceklerinden lezzetli, keyif verici bal suyu olur ama sarhoşluk verir. Beyaz darı bozası çok meşhurdur. Çok fakirleri bozaya ekmek doğrayıp yiyerek açlıklarını giderirler. Sulu, sıralı üzümü vardır. Kırmızı vişne ve kirazı çok beğenilir.

Silistre'nin orta boylu, canlı, kuvvetli ve zevk sahibi insanları vardır. Âyânı güzel kumaşlar ve çuka giyerler. Halkının çoğu Eflâk ve Boğdan tüccarıdır. Orta halli olan fakirleri, durumlarına göre renkli bezlerle kaplı kürkler giyip başlarına Tatar kalpağı giyerler. Askerî sınıfları da yine Tatar gibi eyerli atlara binip Tatar seferlerinde bulunurlar. Bunlardan başka şehirde Dobruca kavimleri de vardır. Bunlar Tatar, Bulgar, Eflâk ve Boğdan'dan karışık Çıtak kavimleridir. Şehir, ilkin Orhan Gazi evlâdı Süleyman Paşa askerlerinden oluşmuştur. Ondan sonra Yıldırım Bayezid Han buralara Tatarları yerleştirmiştir. Kadınları yassı başlı olup renkli çuka ve beyaz Gerlova işi Abbâsî ferace giyerler. Gayet edepli, örtülü, sâliha kadınlardır. Bütün halkı ehl-i sünnet olup muntazam namazlarını kılarlar. Zengin şehir olduğundan misafirlerine son derece saygılı olup davetler yaparak ikramlarda bulunurlar. Yumuşak huylu, güzel ahlak sahibi, dost canlısı kimseleri çoktur.

Tuna üzerindeki balık dalyanları, hemen hiçbir yerde görülmeyen olağanüstü yapılarıdır. Ülkenin çeşitli yerlerinden gelen balık tüccarları bu dalyanlarda yakaladıkları çeşit çeşit balıkları Leh, Kırgız, Moskov, Danimarka gibi ülkelere ve Avrupa'ya arabalarla ve gemilerle gönderirler. Tuna üzerinde kurulan değirmenler de görülmeye değerdir.

Silistre, Rum diyarında ve hudud bölgesinde olduğundan burada büyük evliyalardan kimse yoktur. Fakat büyük âlimlerin kabirleri çoktur. Yıldırım Hân'ın imamlarından olan İmam Fahr, Ak-Kapı kabristanında medfundur. İsa Hoca ile halveti tarikatından olup haftada bir iftar ederek bir badem, bir zeytin, bir hurma ve bir fincan su ile yetinen Hüseyin Vâiz de Ak-Kapı'da yatarlar. Yine halveti tarikatına mensup Şeyh Pîrî Efendi, âşık bir cân idi. "Pîrî" takma adıyla söylediği âşıkâne temiz şiirleri vardır. Ben de 1061 yılında elini öpüp sohbetlerinde bulunmuştum. Burada Allah'ın rahmetine kavuştular. Şeyh Derviş Efendi, Üsküdarlı Aziz Mahmud Efendi tarikatından bir derviş idi. Hamd olsun mübarek dualarını aldım. Dersiâm Göncüzâde Ahmed Efendi ve Şeyh Mehmed Buhârî, Nakşibendi tarikatının ulu mürşidleridirler. Şeyh Buhârî, bu Silistre şehrinde hayat sürerken 1000 yılında vefat etmiş ve çarşı içinde, özel bir türbede defnedilmiştir. Benim konağımın civarında olduğundan sabah akşam geçerken bir fâtiha okuyup her Cuma gecesi de abdest alıp türbesini

ziyaret ederdim. Hâlen herkes tarafından ziyaret olunur. Dersiâm Göncü-zâde bundan ders alarak âlim olmuştur. (Çelebi: 1976, C.3-4, s.950-51,955)

Evet, gördüğümüz gibi, iyi ki seyahatnameler var. Ve iyi ki Evliya Çelebi gibi bir seyyahımız var. Yoksa bu kadar ayrıntılı bilgiyi günümüze ve dahası geleceğe, kim taşırdı..

Evliya Çelebi'nin verdiği bu bilgilere dikkatle baktığımızda, kaynakların Silistre'de Osmanlı asırları boyunca inşa edildiğini belirttiği, ancak zaman içinde birçoğu yıkılıp giden çok sayıda câmi ve vâkıf eserinin bulunduğunu fark ederiz: Ak Kapı Câmiî (Ayverdi bu câmiin Hasan Bey veya Akkuyu Câmiî olarak da bilindiğini söyler), Aksu Câmiî, Arnavud Hüseyin Ağa Câmiî (Câmi-i Atik)(Bayraklı ?), Bulâ Hatun Mescidi, Burhan Ağa Mescidi, Cizyedar Hasan Ağa Câmiî, Çarşı Câmiî, Demirci Hacı Mehmed Câmiî, Foçalı-zâde Hacı Halil Ağa Câmiî, Hacı Ahmed Paşa Câmiî, Hacı Sefer Mescidi, Hacı Resul Câmiî, Hacı Suttur bin Mehmed Ağa Câmiî, Haraccı Câmiî, Hayrüddin Efendi Mescidi, İvaz Mehmet Paşa Câmiî (Silistre Beylerbeyi İvaz Paşa tarafından yaptırılan ve halk arasında Bayraklı Câmiî olarak da bilinen bu eser 1602/1950'lerde yıkılmıştır. Silistre Kalesi içinde bulunan ve Kale Câmiî de denilen Yıldırım Bayezid Câmiî, Kara Yazıcı Câmiî, Kemalettin Câmiî, Kurşunlu veya Sinan Paşa Câmiî, Mahkeme Câmiî, Türbe Mahallesinde bulunan Mirahur Mehmed Ağa Câmiî, 16. Yüzyılda Muhsinzade Abdullah Mehmet Paşa tarafından yaptırılan ve Kurşunlu Câmiî olarak da bilinen bu eser, 1837 yılında Silistre (Özi) Eyaleti Müşiri Beylerbeyi Sait Paşa, tarafından tamir ettirilmiştir. Cedid Mahallesi'nde Nenez-zâde Hacı Halil Efendi Câmiî, Pazaryeri Câmiî, 1780 yılında Rüstem Çelebi Mahallesi'nde inşa edilen Rüstem Çelebi Mescidi veya Câmiî de yıkılan câmiler arasındadır. Serdar Mehmed Çelebi Câmiî, Seydi Fakih Efendi Câmiî, Seyyid Hacı Ömer bin Mustafa Camii, 1747 yılında Tuna sahilinde yaptırılan Tahta İskele Câmiî de 1945 yılında yıkılmıştır. 1765 yılında Mirahur Mahallesi'nde Sinan Paşa tarafından bir külliye olarak yaptırılan câmi, medrese, hamam ve çeşme de yıkılmış eserler arasındadır. Şeremet Mescidi, Hisarönü Mahallesi'nde Şerife Mescidi, Zülfikar Ağa Mahallesi'nde Şeyh İlyas Mescidi, Şeyh Nasuh (Nasuh Paşa) Mescidi, Tekke Câmiî, Türbe Mahallesi Mescidi, 1780 yılında Seyyid Fakih Mahallesinde Yağcızade Hacı Osman Efendi bin İbrahim tarafından yaptırılmış Yağcızade Câmiî ve Medresesi, Zülfikar Ağa Câmiî, Melek Ahmed Paşa Namazgahı bugün ayakta olmayan câmi ve mescidlerdir.

Silistre'nin şehir merkezindeki ana caddenin hemen aşağısında bulunan Mecidiye Câmiî, bugün itibariyle şehirde yaşayan az sayıdaki Müslüman cemaatin tek ibadet mekânı olarak ayakta kalabilmiştir. Aynı şekilde Derelizade veya diğer adıyla Dereköylü Hacı Mehmed Ağa Medresesi, Sinan Paşa Câmiî yakınlarındaki Hacı Ahmed Efendi Medresesi, 1790 yılında Mirahur Mahallesi'nde 5 adet oda, 1 ders-hane, 1 ayrı oda olarak yapılan Sutori-zâde Osman bin Halil Medresesi, Tekke Medresesi, İvazpaşaoğlu Ali Ağa Medresesi, Kaba Halil Efendi Medresesi, Bayraklı

Medresesi, Tahtalı Medrese, Câmî-i Atik Medresesi, aynı adlı mahallede 1780 yılında Hacı Çavuş tarafından yaptırılan medrese ile 1780 yılında Seyyid Fakih Mahallesi'nde Yağcızade Medresesi, ilmi her şeyin önünde tutan bu medeniyetin Silistre'deki fenerleri olmuşlar.

Bir başka eğitim anlayışını yansıtan kurumlar olarak tekke ve zaviyelere gelince; Baba Mahmud Şah Zaviyesi, Rüstem Çelebi Mahallesi'nde Hacı Mehmed Zaviyesi, Derviş Efendi Tekkesi, Eski Cami Tekkesi, Haraccı Tekkesi, Kurşunlu Cami Tekkesi, Nakşibendi Tekkesi veya diğer adıyla Murtaza Efendi Zaviyesi, Püryan Baba Zaviyesi, Hacı İvaz Paşa Zaviyesi, Silistre'nin manevi iklimine renk katan eserler olmuştur.

“Esasen dünyada hepimiz yolcuyuz” eksenli inanç ve düşünce tarzını kendine hayat felsefesi yapan eski insanımız, yolu bu şehre düşen “Yolcu”yu da unutmamış ve şehirde bu amaçla birçok vakıf eseri inşa etmiş veya ettirmiştir. Emin Hanı, İvaz Paşa Hanı ve Bedesteni, Melek Ahmed Paşa Hanı, Melek Ahmed Paşa Bedesteni ve 1747 yılında Silistre şehir merkezinde Tuna nehri kıyısında Ağaç iskelesi yakınında Mustafa Oğlu Seyyid Hacı Ömer adlı bir zât tarafından yaptırılan Soğanlılar Hanı 1945 yılına kadar ayakta kalabilmiştir.

Bir “su medeniyeti” olan Osmanlı medeniyeti kuşkusuz kurduğu şehirlerde çeşmeleri ve hamamları da ihmal etmemiştir. Kaynaklar bu amaçla Silistre’de 23 adet tarihî çeşmenin yapıldığını; bunlar arasında özellikle 18. yüzyılda inşa edilmiş olan Kale Çeşmesi ile Özi Valisi Kethüda Mehmed Paşa’nın 1850’lerden sonra Silistre’nin muhtelif yerlerinde yaptırdığı 5 adet çeşme ve yine Küçük Mustafa Paşa tarafından 19. yüzyılda Silistre şehir merkezinde yaptırılan ve günümüze kadar ulaşmış bulunan bir çeşme, asırlarca Silistre’nin “âb-ı hayat” kaynakları olmuştur. Suya bağlı olarak inşa edilen İskender Paşa Hamamı, Çoban Mustafa Paşa Hamamı, 1790 yılında Mirahur Mahallesi’nde yapılan Sutturizade Hacı Mustafa Efendi Hamamı, diğer adıyla Yeni Hamam ve Mahkeme Hamamı da bu geleneğin Silistre şehrindeki su yapıları arasında idi.

Silistre’de başka neyimiz kaldı diye merak edenler için söyleyelim ki, bu tarih şehrinde unutulmaz izler bırakan Türklere ait kültürel miras, yıllarca süren yok etme çabalarına rağmen bütünüyle ortadan kaldırılamamıştır. İşte Abdullah Paşa bin Ali Paşa türbesi, Çayır Köprüsü ve İstanbul Köprüsü, defalarca yıkılıp yıkılan Silistre Kalesi, Mecidiye Tabyaları, muhtelif hayır sahibi tarafından vakfedilen 23 adet çeşme ile özellikle Özi Valisi Kethüda Mehmet Paşa ile Küçük Mustafa Paşa’nın 19. yüzyılda yaptırdığı çeşmeler bu mirasın yaşayan örnekleri arasındadır. (E.H.Ayverdi: s.89-92)

Kuşkusuz hemen her şehirde olduğu gibi, Silistre şehrinin de başlangıçta kendi kimliğini kazanma yolunda öncelikle vakıf kurumları bu şehre özgü yeni sektörler meydana getirmişlerdi. Özellikle Tuna Nehri’nin öteki yakasında devam eden

savaşlarda Silistre, Vidin ve Rusçuk şehirleri daha güvenli olmalarının yanı sıra, askeri faaliyetlerin organize edildiği merkezler konumuna gelmişlerdi. Bu dönemde Silistre şehrindeki bedesten, hanlar ve meşhur saraçlar çarşısındaki dükkanlar kadar medreseler, mektepler ve camiler zaman içinde cepheye giden, cepheden dönen veya Tuna'nın iki yakası arasında ticaret yapan kişilerin buluşma yerleri olmuştu. Silistre'de bu amaçla kurulmuş olan Sultan Bayezid Vakfı, Defterdar Abdüsselam Efendi Vakfı, Ağa Sinan Paşa Camii Vakfı, Sultan Selim Evkafı, Rüstem Çelebi Vakfı, Muhsinzade Mehmet Çelebi Vakfı, Özi Valisi Hasan Paşa Vakfı, İskenderpaşa Vakfı, Nakşibendi Murtaza Efendi Vakfı, Murtaza Efendi'nin eşi Bahri Hatun Vakfı, Murtaza Efendi'nin kızı Selime Hatun Vakfı, Kenan Bey Evkafı, Hacı Memiş Ağa Vakfı, Serdar Mehmed Çelebi Vakfı, Zahide Hatun Vakfı, Melik Paşa Vakfı, Satırcızade Mustafa Ağa Hamamı Evkafı, Ayşe Sultan Mektebi Vakfı, Esmâ Sultan Mektebi Vakfı, Âtîf Bey Kütüphanesi Vakfı gibi vakıf kurumlarının bu anlamda halkı buluşturma ve kaynaştırma vazifesi gördüğünü belirtmek gerekir. Hiç kuşkusuz, şehirde yaşayan halkın günlük hayatını kolaylaştıran vakıf müesseseleri, dolaylı olarak toplumun rahat bir şekilde yaşamasına da katkıda bulunmuştur (Köç; 2015, s.60).

1678 yılının ilkbaharı ve yazında Çehrin Seferi esnasında, Sultan IV. Mehmed bir süre Silistre'de kalır ve burayı sürecek avları için bir üs olarak kullanır. XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren Silistre'nin nüfusunda dikkati çeken bir azalma görülür. Bu tarihlerde yaklaşık 5 bin civarındaki şehir nüfusunun %80'i Müslümandır. Ermeniler, Yahudiler, Rumenler ve Bulgarlar daha çok şehrin varoşlarında yaşayan azınlık unsurlar olarak dikkati çekerler. 1773 yılı Haziran ayında çıkan Türk-Rus savaşı esnasında Mareşal Mihail Petroviç Rumyantsev kumandasındaki Rus ordusu Silistre'yi kuşattıysa da ağır zayıatlar vererek geri çekilmek zorunda kalır. Ancak bir sonraki yıl Rus Mareşali Suvorov şehri ele geçirmeyi başarmış olsa da ardından yapılan Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Silistre tekrar Osmanlılara bırakılır (Kiel, 2009, s.203). Kuşkusuz şehrin maruz kaldığı bu işgaller ve el değiştirmeler Silistre halkını bezdirmiş olmalıdır.

Silistre, 1810 yılında Ruslar tarafından bir kez daha bombardımana maruz kalır. Silah depolarının patlamasından dolayı kale ve varoşlar büyük hasar görür. Ruslar'ın şehri ele geçirmesinden sonra ve geri çekilmelerinden önce Rus General Mihail Kutuzov Silistre'nin yıkılmasını emreder ve 1811 yılının Mayıs ayında Çar'a Silistre surlarının havaya uçurulduğu bildirilir. 1827-1828 savaşı sırasında Ruslar Silistre'yi bir kez daha alırlar ve 1836'ya kadar şehri ellerinde tutarlar. sterseniz tarih sayfalarına altın harflerle yazılan bu muhteşem direnişin arkasında yatan hikayenin perdesini biraz aralayalım.. Aralayalım ki bu yiğitler destanı, tarihin bu unutulmaz şehir savunmalarından biri daha diğerleri gibi unutulup gitmesin..!

Ve Bir Türk Destanı Daha..!

Osmanlı'nın Balkanlarda yaşadığı en büyük felaketlerden birisi de hiç şüphesiz sözünü ettiğimiz 1828-29 Osmanlı-Rus savaşıdır. Fakat bu savaşta Silistre kalesi, yukarıda da söylediğimiz gibi destanlaşan bir savunma örneğini ortaya koymuş, Rus ordularını burada durdurmayı, hatta geri püskürtmeyi başarmıştır. Evet, yaklaşık kırk bin kişilik bir Rus ordusu, 26 Nisan günü, o zamanlar yine bir Osmanlı toprağı olan Boğdan'a girer. Kısa sürede neredeyse bütün Romanya topraklarını ele geçiren Ruslar, 28 Temmuz'da, Tuna kıyılarındaki Silistre kalesini kuşatırlar. Kaleyi savunan çok az sayıdaki Nizam-ı Cedid askeri, üst üste yaptığı baskınlarla Rus ordusuna büyük kayıplar verir. Buna karşılık düşmanın açtığı yoğun top ateşiyle kale surları delik deşik olur. Ancak her şeye rağmen buralara mevzilenen askerlerimiz, top atışları kesilince derhal karşı hücumu geçerek koca Rus tümenlerine saldırırlar ve bu az sayıdaki taburlar, tarihe geçecek destanlar yazarlar. Nihayet 40.000 kişilik koca Rus ordusu, her biri aslan kesilmiş ve şehid olmak arzusu ile düşmana saldıran neferlerin savaştığı birkaç alaydan ibaret Osmanlı birliklerine fazla dayanamaz ve Kasım'da kuşatmayı kaldırarak geri çekilmek zorunda kalırlar. Rus Çarı I.Nikolay, kendi ordusunun bu başarısızlığı karşısında hırsından deliye döner ve çok geçmeden de Mareşal Diyebiç kumandasında yeni bir orduyu Silistre üzerine gönderir. 18 Mayıs 1829'da kale önlerine gelen Rusların mevcudu bu kez, 50.000 asker ve 152 ağır top dışında, Tuna nehri üzerinde namlularını Silistre'ye çevirmiş 52 adet savaş gemisidir. Buna karşılık Silistre kalesine, -daha önce burada bulunan askere takviye olarak Osmanlı devleti tarafından yeni birlikler gönderilmişse de mevcut kuvvetlerin sayısı ancak 8.000'e ulaşabilmiştir. Ve Rus topçusu, kaleyi aralıksız dövmeye başlar. Surlar neredeyse tamamen yıkılmıştır. Bu küçük Rumeli kasabası çok geçmeden harabeye döner. Kuşatma uzadıkça, yiyecek bir lokma ekmek bulmak zorlaşır. Yine de her şeye rağmen Kale kumandanı Mehmet Paşa, her akşam hava karardıktan sonra emri altındaki küçük birliklerle düşman üzerine baskınlar yaparak karşı tarafa büyük kayıplar verdirmeyi sürdürür. Mareşal Diyebiç, artık kalenin düşmesinin an meselesi olduğunu anlamıştır. Bu yüzden de ordusunun kumandasını General Karasovski'ye bırakarak geri döner.

Halk kuşatmadan bıkmış, asker yorulmuş, topçu malzemesi kalmamıştır. İstihkamlar birer taş ve toprak yığını haline gelmiştir. Çoğu Bulgar olan Silistre halkı, aralarında temsilciler seçerek Mehmet Paşa'ya müracaat eder ve teslim olunmasını isterler. Paşa: *"Merak etmeyin, sizin kılınıza halel gelmeyecektir. Bize gelince, dedelerimiz burasını kan dökerek almışlardı, biz de bu ecdâd yadigârını kan dökmeden vermeyeceğiz. Alın yazısını Cenab-ı Kâdir-i Mutlak'dan başka kim değiştirebilir?"* der. General Karasovski, Osmanlı birliklerinin diğer cephelerde mağlup olduklarını, kalenin de bir an önce teslim edilmesini isteyen bir mektup gönderir. Fakat Mehmet Paşa buna ihtimal vermez. Ve Şumnu'da bulunan Başkumandanlık karargahına, biri beyaz biri siyah iki güvercin uçurur. Bunlara iliştiirdiği mektuplarla da, başkumandanlıktan, mağlubiyet haberinin doğru olup olmadığını, eğer doğru ise siyah, değilse beyaz güvercinin Silistre'ye tekrar uçurulmasını ister. Fakat akşama doğru ne yazık

ki siyah güvercin geri geldiğinde ayağına iliştirilen mektupta başkumandanın: “*Talih-i harp bize gülmedi, Silistre 'yi evvela Allah 'a, sonra sana emanet ediyorum*” notu vardır.

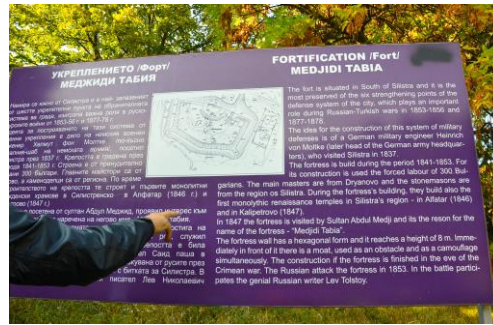
Silistre Kuşatmasından

Görünüşe bakılırsa Osmanlı Devleti bu harbi kaybetmiştir. Dolayısıyla herkes o akşam kalenin teslim edilmesini beklemeye başlar. Müslüman ahali, eğer müsaade edilirse çekilip gitmek üzere eşyasını toplama hazırlıklarına koyulur. Diğer taraftan şehrin Bulgar sakinleri de “kurtarıcı” Rusları karşılamak üzere hazırlıklara başlarlar.

Mecidiye Tabyaları – Silistre

Silistre Kaymakamı Ahmet Bey de, şehrin ileri gelenlerini çağırarak vaziyeti anlatır: *“Biz bugüne kadar nâmûs-ı askerimize Allah’a şükür leke sürdürmedik. Elimizdeki imkanların hepsini kullandık. Bugün artık her şey bitmiştir. Teslim olmaktan başka çaremiz kalmamıştır. Eğer arkadaşlarımız kabul ederlerse düşmandan teslim şartlarını soralım”* der. Ne var ki orada bulunanların bazıları en azından susarak bu tarihi sorumluluğa katılma konusunda çekimser kalırlar. Nihayet söz sırası Sert Mehmet Paşa’ya gelince: *“Bu kale hiç kimsenin malı değildir. Devlet bizi buranın müdafaasına memur etti. Allah’tan ümidimizi kesmeyelim. Binlerce şehidin kanyyla sulanmış bu kaleyi teslim edenler arasında ben yer alamam. Canın hiçbir kıymeti yoktur. Yarın hepimiz öleceğiz. Ama ben şehid olarak ölmek isterim, esir olarak değil. Çocuklarım var, her biri serhadlerin bilmem hangi köşesinde doğuşuyorlar. Ben Allah’tan korkarım”* der. Bunun üzerine odadakiler arasında mırıldanmalar başlar. Ve Mehmet Paşa’ya yapılan: *“İyi söylüyorsun ama ne ile cenk edeceğiz? Ne mermimiz kaldı, ne barutumuz”* itirazları üzerine Paşa tekrar: *“Dedelerimizin elinde şeref kazanan kılıcın hakkını neden vermeyelim? Neden göğüs göğüse vuruşmayalım? Neden baş alıp baş vermeyelim? Neden rütbe-i şehadeti ihraz edip evlatlarımıza şanlı bir miras bırakmayalım?”* diyerek son derece sarsıcı, herkesi etkileyen bir konuşma yapar.

Mecidiye Tabyaları – Silistre

Mehmet Paşa’nın bu sözleri üzerine, orada bulunan herkesin gözleri dolmuştur. Konuşmanın ardından beklemeden hücum hazırlıklarına başlanır. Paşa, askerinin moralini yükseltmek için de yine kısa bir konuşma yapar ve şöyle der: *“Gazi kardeşlerim, aslan sütü emmiş evlatlarım! Bu akşam topa karşı tüfekle, bombaya karşı süngüyle hücum edeceğiz. Kırk yıldır cenk meydanlarında doğuştum ve her defasında şehadeti aradım. İnşallah kısmet bugündür. Bir saat sonra kaleden çıkacak ve karşımızdaki ordulara saldıracacağız. Eğer benimle birlikte gelmek istemeyenler varsa şimdiden ayrılınsınlar. Hakkınızı helal edin!”* Bir saat sonra Sert Mehmet Paşa askerinin başına geçtiği zaman, kimsenin cepheyi terk etmediğini görür. Hava kararmıştır. Halk endişeli bir bekleyiş içindedir ve haliyle olup biteni anlamak ister. İhtiyar Mehmet Paşa, askerlerinin önünde, harabeye dönen Silistre’den dışarı çıkarak top,

tüfek ve ateş yağmuru altında; Allah, Allah, Allah..! sadâlarıyla düşman mevzilerine hücum eder. Bir bölük, bir alaya; bir tabur, bir tümene saldırmaktadır. Dost düşman birbirine karışır. Sert Mehmet Paşa, yirmilik bir delikanlı gibi yalın kılıç siperlerden siperlere atılarak: “*Vurun gazilerim! Vurun aslanlarım!*” diye naralar atmaktadır. Bazen düşen bir neferin tüfeğini bir subay kaparken, bazen de hep birlikte mevzilere atılırlar. Ruslar neye uğradıklarını şaşırılmıştır. Büyük bir takviye kuvvetin geldiğini ve Osmanlı askerinin sayıca kendilerinden çok çok üstün olduklarını zannederek buldukları mevzileri birer birer terk edip kaçmaya başlarlar. O gece sabaha kadar devam eden çarpışmalarda, bir avuç vatan evladı, ellerindeki cephanenin yetersizliğine rağmen, kendilerinden on kat daha kalabalık ve silah bakımından çok üstün olan Rus kuvvetlerine karşı inanılması çok zor olan büyük bir zafer kazanırlar.

Rus askerlerinin bu tarihte Silistre’yi boşaltmasının ardından Vali Selim Paşa, yarısı yakılıp yıkılmış olan şehrin ortasına büyük ve ihtişamlı, tek kubbeli bir câmi yaptırır. Tuna nehrinin karşı tarafındaki Romanya topraklarından da görülebilen bu câmi, esasen Silistre’deki Osmanlı varlığını yeniden açıkça ortaya koyan tarihî eserlerden birisi olmuştur.

Mecidiye Tabyaları – Silistre

Ne var ki Rusların tıpkı 1809 tarihinde Silistre’ye olan saldırıları gibi, 1828-1829 yılı saldırıları da Tuna sahillerinin bu kadim şehri için yıkım anlamına geliyordu. Şehirde yaşayan yaklaşık yirmi bin kişi, arka arkaya gelen Rus saldırılarından bitkin düşmüştü. Diğer taraftan siyasi olarak XIX. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu kritik durum nedeniyle Silistre şehrinin önemi daha da artmaya başlamıştı. Hassas bir çizgi üzerinde bulunan şehirde geçmişten beri ün yapmış atları yetiştiren Türk boyları ve Tatarlar yaşarken; XVIII. yüzyılın sonlarına doğru bölgeye Zaporojya Kazakları da yerleştirilmiştir. (Köç: 2015, s.62) Bu yönüyle de Silistre, her şeye rağmen son zamanlarına kadar câzibe merkezi olmayı sürdürmüş bir şehirdir.

Savaş Yorgunu Bir Osmanlı Şehri: Gâzî Silistre

Tarihte daha çok “Kırım Harbi” olarak anılan 1853-56 Osmanlı-Rus Savaşı, sadece Osmanlı İmparatorluğu’nun değil, esasen Avrupa tarihinin de dönüm noktalarından birisi olmuştur. Nitekim Kırım Savaşı sırasında Osmanlı Devleti için büyük önem taşıyan Silistre, 1854 yılının Mayıs ayında 80.000 kişilik bir Rus ordusu tarafından kuşatılır. Silistre Kalesi’nde topçu generali Selanikli Musa Hulusi Paşa’nın idaresinde ise sadece 6.000 askeri vardır ve gönüllülerle birlikte bu sayı ancak 10.000 Türk’e ulaşır. Ruslar, Silistre’yi geçeceklerinden son derece emindirler. Düşünceleri bir an evvel Silistre’yi geçerek Şumnu ve Varna’ya girip Edirne’yi almak olsa da, evdeki hesap çarşıya uymayacaktır!

Silistre Kuşatması'nı tasvir eden bir gravür

Tarih 13 Haziran 1853'ü gösterdiğinde, Ruslar bütün güçleriyle ve 140 topla birden hücumla geçerler. Böylece Silistre üzerine bir kez daha o güne kadar görülmemiş şiddetli bir bombardıman başlar. Savaş, yoğun olarak Mecidiye Tabyası etrafında cereyan eder. Türk askeri, inanılmaz bir atılım yaparak Rus askerlerini en geri mevzilere kadar püskürtür. Rus Ordusunun başkomutanı General İvan Paskeviç ve onun yerine atanmış olan Prens Mihail Gorçakov birbiri ardına yaralanırlar ve cepheden yaralı halde kaçırlırlar. Ayrıca 9 generalin de savaş meydanında öldüğü bildirilir. Ruslar 15.000 ölü ve 20.000 de yaralı bırakarak kuşatmadan vazgeçerek geri çekilirler. Silistre’yi savunan 3.000 vatan evladı şehadet şerbetini içmiştir. Bu kanlı kuşatmanın böylesine büyük zaferle kırılması, hiç kuşkusuz Osmanlı askerinin moral ve maneviyatını da oldukça yükseltmiştir.

Müze Haline Getirilen Mecidiye Tabyalarından Görüntüler - Silistre

Zafer haberi İstanbul'da büyük heyecan yaratır. Büyük kumandan Musa Hulusi Paşa bu başarısından dolayı "Mareşal" unvanıyla onurlandırılır. Ancak Musa Hulusi Paşa'nın: "... Keşke omuzlarım apoletsiz, göğsüm madalyasız olaydı da asker evladlarım gibi ben de şehit düşseydim..." diyerek üzüntüsünü dile getirdiği söylenir. Ama kaderin garip tecellisine bakın ki Musa Hulusi Paşa, ertesi gün sabah namazı için abdestini alırken Rusların geri çekilirken şehre attıkları bir top güllesi gelip su terazisine çarpmış, sıçrayan taşlar Paşa'nın göğsüne isabet etmiş ve bu büyük kumandanın şehadetine vesile olmuştur. Mekânları cennet olsun.

Osmanlının Silistre kuşatmasında ortaya koyduğu direnişle kazandığı bu zafer, hiç kuşkusuz dünya kamuoyunda büyük ses getirir. Elbette Türk aydınları, şair ve yazarları da bu "destan" karşısında sessiz kalmazlar. Silistre konulu marşlar, destanlar, piyesler yazılır. Örneğin büyük vatan şairi Namık Kemal meşhur oyunu "*Vatan Yahut Silistre*"yi bu hadiseden sonda kaleme alacaktır.

Sultan Abdülmecid dönemindeki bu olağanüstü şehir savunmasının başarıyla sonuçlanması üzerine ayrıca altın ve gümüş olmak üzere iki çeşit madalya bastırılır. Yüksek rütbeli komutan ve subaylara verilen altın madalyaların ön yüzünde Abdülmecid'in defne ve meşe dalları arasında tuğrası, arka yüzünde ise Tuna kıyıların ve Silistre kentinin bir tasviri yer alır. Gümüş madalyaların ön yüzünde ise yine

çifte defne dalları arasında Abdülmecit'in tuğrası ile arka yüzünde gönderine Osmanlı Bayrağı çekilmiş küçük bir tabya tasviri vardır.

1870'lere gelindiğinde artık Silistre, yaklaşık 10.000 civarındaki nüfusuyla büyük ve küçükbaş hayvan kesimi için büyük mezbahalara sahip, özellikle deri, sabun ve mum üretiminin yapıldığı, tekstil ve dokuma fabrikalarının bulunduğu bir şehirdir. Sâlnâmeler, Hıristiyan nüfusun giderek arttığı şehirde 13 câmi, 497 dükkân, 3 hamam, 4 kilise ve 1 sinegogun bulunduğunu belirtirler. Aynı şekilde 1874 tarihli Tuna Vilayeti Salnamesi'nde Silistre'nin 235 köyünün 213'ünün Türkçe adlar taşıdığı kaydı vardır (Kiel, 2009, s.205). Hiç şüphe yok ki savaşlar, pekâlâ toplumların asırlar boyunca biriktirdiği kültür mirasını birden ortadan kaldırabilecek felaketlerdir. Her savaştan sonra az veya çok bu görülmüştür. Hatta aslına bakılırsa savaşlarda şehirler, hedef haline gelen ilk mevzilerdir. Bu yüzden şehirler üzerinde şiddet ve çatışma sarmalının izlerini her zaman görmek mümkündür. Silistre örneğinde Rus saldırıları sırasında yaşananlar da bunlardan çok farklı değildir. Aslında savaş tarihi çalışmalarında çarpışmaların süresi kadar, herhalde düşman askerlerinin şehir binalarına verdiği zararın boyutları da hesaba katılmalıdır. Aylarca kuşatılan, teslim olmaya zorlanan bölgelerde yaşanan ölüm korkusu ve yıkımlar elbette ki halkın endişelerini arttıracaktır. Bu mânâda Silistre kuşatması uzadıkça şehirdeki ölümler, askerî ve vakıf binalarının yıkımı da büyük boyutlara ulaşacaktır. Hele 1877-78 savaşının ardından Rusların Silistre'den sonra Edirne'ye doğru yürüyüşe devam etmesi, haliyle savaş alanında yıkılan binaların yeniden yapılması meselesinde gecikmelere neden olmuştur. Bu yüzden belgelerde acil olarak vakıf binalarının tamiri meseleleri gündeme getirilmiş olmasına rağmen, mâlî zorlukların da işin işine girmesiyle özellikle Silistre'de vakıf binalarının yeniden ayağa kaldırılması kolay olmamıştır (Köç: 2015, s.62).

Tuna ve Silistre

XIX. yüzyıl ortalarına doğru siyasette yaşanan kırılmalara bağlı olarak Silistre vakıfları zorlu bir döneme girmiştir. Dış siyasette yaşanan sorunların savaşa sürüklenmesi, özellikle Tuna Nehri'nin ötesindeki topraklarda ve nehrin beri yakasındaki Silistre şehri için felaket dönemi olarak anılmasına yol açmıştır. İslam şehirlerinin silüetinde göze çarpan en önemli yapılar olarak camiler ve onların minareleri doğrudan Rus topçularının hedefi haline gelmiştir. Bu yüzden Silistre Kalesi ve çevresinde bulunan vakıf yapıları harap, hatta enkaz olarak raporlarda yer almaya başlamıştır.

Silistre valiliği tarafından önce nezarete oradan da padişaha sunulan bir arzda, Silistre'de Rus saldırıları sırasında yerle bir edilen altı câmi, altı minare, iki medrese ve bir mektep, şadırvan, hamam ve suyollarından bahsedilmektedir. Yıkılan Mehmed Selim Sırrı Paşa Camii, Kurşunlu Câmi, Sutturî Hacı Mehmed Câmi, İvaz Mehmed Paşa Câmi, Hacı Ahmed Bey Câmi ve Akkapı Câmi'nin yanı sıra, İvaz Mehmed Paşa ve Akkapı medreseleri ile Sutturî Hacı Mehmed Vakfı mektebinin yeniden imar ve ihyası bu dönemde gündeme gelmiştir. Osmanlı arşivinde tespit edilen belgelerde Rusların Silistre şehrine saldırısı üzerinden 8 sene geçmiş olmasına rağmen yıkılan câmi, mescit, medrese, mektep ve minarelerin henüz daha yapılamadığından söz edilmektedir.

Ve sonunda o meş'um tarih de gelir çatar.. Evet, 1877.. Silistre, tarihimizde "93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sırasında Ruslara karşı son kez direnir. Ancak artık "yaralı arslan" Silistre'nin dayanacak gücü ve ayakta duracak tâkati kalmamıştır. Rusların bu tarihte Silistre üzerine başlattığı saldırılar çok geçmeden sadece Silistre'nin değil, bütün bir Rumeli'nin kaybıyla nihayet bulacaktır. Silistre'de "Şanlı bir direniş"ten söz edilirse de sonuç maalesef hüsrandır.. Ve nihayet meşhur *Ayestafanos Antlaşması* sonrasında, Bulgarlara "hediye" edilen Silistre, artık yeni Bulgar devletinin bir şehridir !. Böylece Türk'ün asırlar süren "Silistre misafirligi", ya da Silistre'yi yüzyıllardır ata-dede toprağı bilen binlerce Müslüman-Türk ahâlinin "Rumeli rüyası", dönüşü olmayan bir göçle son bulmuştur. Bundan sonra artık Silistre, her Türk evlâdı için yüreklerde "onurlu" bir Rumeli şehri, "şanlı bir vatan parçası" ve "yaralı bir hâtıra" olarak yaşayacaktır.

Romanya, 1913 yılında Bulgaristan'ın II. Balkan Savaşı'nda mağlûp olmasıyla, daha önce yapılan Bükreş Antlaşması'nı gerekçe göstererek, Silistre ve Dobruca üzerindeki tarihî haklarını tekrar gündeme getirir ve böylece Dobruca'nın büyük bir bölümünü tekrar Bulgaristan'a iade etmeye zorlandıkları 1940'taki *Craiova Antlaşması*'na kadar Silistre'yi elinde tutar. Şehir Bulgarların eline geçince yapılan ilk iş, tarihî Selim Paşa Câmi, diğer adıyla Bayraklı Câmi'nin yıkılması olur. 1935 yılında hemen hemen bütün Türk köylerinin isimleri hükümet kararıyla "tarihin yanlışlarını düzeltme !" mücadelesi çerçevesinde Bulgarcaya çevrilir. (Kiel, 2009, s.205)

Silistre Sancağı, hiç kuşkusuz asırlar boyunca Devlet-i Âl-i Osman'ın Rumeli Eyâleti'ndeki en önemli sancaklarından birisi olmuştu. Aynı zamanda çok önemli Rumeli Ordu merkezleri arasında idi. Bu nedenle şehirde özellikle asker için büyük ambarlar, cephanelikler ve kışlalar inşa edilmiş bulunuyordu. Halkı genel olarak, tarım, hayvancılık ve balıkçılıkla geçinen Silistre'nin verimli alüvyonlu toprakları, seramik, tuğla ve kiremit yapımı için elverişli olduğundan üretilen malzeme civar karakolların, kışlaların, ambarların yapımı için kullanıldığı gibi, Eflâk ve Kırım'a da gönderilirdi. Silistre'de, Tuna nehri üzerinde büyük bir tersane vardı. Burada Tuna donanması tamire alındığı gibi, Tuna nehrinin donduğu kış aylarında da gemiler kışlağa çekilir, yine bu tersanede yeni gemiler kızağa konurdu.

Balıkçılığın büyük ölçüde ilgi gördüğü ve geliştiği Tuna nehri üzerine kurulmuş olan dalyanlardan özellikle morina ve mersin balığı tutulur, ihtiyaç duyulan yerlere sevk edilirdi. Yine çevredeki bataklıklardan “tıbbî sülük” tutularak geliri “hekimbaşılığa” bırakılmak üzere ihraç edilir, Silistre'de kurulmuş bulunan “şerbethâneler”de imal edilen şerbetler de İstanbul'a gönderilirdi. Esasen Silistre'de üretilen ve 1840'lı yılların çok revaçta olan “gül şerbeti”, ne yazık ki bugün unutulmuş içeceklerdendir.

Muhsinzâde Mehmet Paşa (Kurşunlu) Câmii -Silistre

Silistre, özellikle son zamanlarında Osmanlı sultanlarının da önem verip ziyaret ettiği şehirler arasında idi. Padişah Sultan II. Mahmud, ilk defa İstanbul dışına çıkan sultan olarak memleketin durumunu yerinde görmek, halkın ihtiyaçlarını tespit etmek ve şikayetlerini dinlemek için 2 Safer 1253/8 Mayıs 1837 tarihinde çıktığı Rumeli seyahati sırasında Silistre'ye de uğramıştır. Yerel halkın yoğun ilgisiyle karşılaşan Padişah, Silistrelilere birtakım müjdelere de vermiştir. Sultan II. Mahmud, Silistre şehrinden ayrılmadan önce Cuma namazını şehirde kılarak, şehirdeki binalar hakkında bilgi almıştır (Özcan:1991, s.375). Padişah II. Mahmud'un başlattığı gezi geleneğinin bir devamı olarak oğlu Abdülmecid de memleketin ahvalini yerinde görmek için Rumeli'yi dolaşmıştır. İlki 1846 yılının Mayıs ayında; ikincisi 1850 yılının yine Mayıs ayında olmak üzere Sultan Abdülmecid'in de iki defa Silistre'ye geldiği görülür.

Padişah Abdülmecid, 1846 yılında Rusçuk üzerinden geldiği Silistre'de, Rus Generali Grayev ve Avusturyalı General Dohs ile de görüşmüştür. 5 Haziran Cuma günü Silistre Müşiri Said Paşa'nın çarşı içinde tamir ettirdiği câmide Cuma namazı kılınmış, namazdan sonra müftü, naibler ve kaza idarecilerinin rütbeleri terfi ettirilerek nişanlarla taltif edilmişlerdir. (Bkz. Mehmet Mercan; "*Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi Hakkında Bazı Tespitler*", Tarih İncelemeleri Dergisi XXIV, s. 92.) Sultan Abdülmecid, bu gezisi sırasında Silistre'de zarif bir câmiin inşasını da emreder. Şehir merkezindeki bu eser, günümüze kadar ulaşmıştır. Yine aynı tarihlerde Padişah'ın Silistre'ye gelişinden önce şehrin güneyine hakim tepelerinde *Mecidiye Tabyası* adıyla inşa edilen tabyalar, 15 Mayıs-25 Haziran 1854 tarihinde Silistre'nin Ruslar tarafından kuşatılması sırasında son derece önemli bir rol oynayacaktır.

1858'de Silistre'de ilk defa "Rüştiye" eğitime açılır. Ve 5 Ağustos 1859 yılında Bulgaristan topraklarındaki seri yangınların yeni bir örneği Silistre'de gerçekleşir. Müslüman-Türk ahalisinin malına, canına ve hatta sosyal hayatına yönelik birer sabotaj olduğunda şüphe kalmayan bu yangınlarda Silistre halkına ait çok sayıda ev ve işyeri kül olur gider. Artık buralarda ne can, ne de mal-mülk emniyeti kalmıştır. 1863 yılında, Silistre'ye Şumnu üzerinden bir telgraf hattı çekilerek şehrin İstanbul ile olan haberleşme bağlantısı sağlanır. Silistre'de yaşayan Müslüman-Türk ahalinin büyük kısmı bir yandan Bulgaristan'ın çeşitli köy, kasaba ve şehirlerine ve hatta çoğu Anadolu'ya göç ederken; Kırım Harbi'nin ardından bu kez Rus esaretinde yaşamak istemeyen yüzbinlerce Kırım muhaciri ile yine Rus zulmünden kaçan Şeyh Şâmil'in torunu Çerkesler Silistre'ye gelirler (Ayhan: 2013, s.408).

Bugünkü Silistre Şehir Merkezinden Bir Görünüm

Silistre, gerek uzun Osmanlı asırları boyunca ve gerekse Bulgaristan idaresinde bulunduğu yıllar içinde Türk kültür ve edebiyatı adına önemli simalar yetiştirmiş bir şehir olarak da dikkati çeker. Örneğin Divan şairlerinden **Şîrî** Silistre’de doğmuştur. Şîrî’nin asıl adı Ali olup Hersekzâde Vezir Ahmed Paşa’nın oğludur. Sipahi şairlendendi. Sultan Süleyman Han zamanında kapıcıbaşılıktan sancağa çıktı. Bu görevde iken 1001/1593 yılında öldü. Şairin, Mevlânâ’nın Mesnevi’sini çok iyi bildiği söylenir. Yine klâsik şairlerimizden **Helâkî** de Dobruca’da doğmuştur. Derviş yaradılışlı, aşık meşrep biriydi. Güzeller uğruna kendini helak ettiği için bu mahlası aldığı söylenir. Divan şairi bir başka Silistrelisi isim **Şükrî**’nin asıl adı Ahmed olup Silistre’de doğmuştur. Oğlu İsmail Hakkı tarafından hazırlanıp Ali Emiri Kütüphanesi’ne bağışlanan *Divançe*’sinden anlaşıldığına göre, şairin 10 yıl kadar Sivas’ta sürgün hayatı yaşadığı, bu sırada üzüntüsünü hafifletmek için bazı şiirler yazdığı, Meşrutiyet’in ilanında hürriyetine kavuşunca şiir yazmayı bıraktığı anlaşılmaktadır. Şükrî’nin hayatına dair fazla bir malumat ne yazık ki yoktur. 1908’den sonra vefat etmiştir (Çeltik: 2013, s.124, Kurnaz-Tatçı: 2001, s.494).

Bulgaristan Türkleri edebiyatının önemli isimlerinden **Mehmet Müzekka Con**, 1885 yılında Silistre’nin Balabanlar, bugünkü adıyla *Zlatoklas Köyü*’nde doğmuştur. Asıl adı Mehmet Müzekkâ Halidov olan şaire, öğretmenlik yaptığı yıllarda okulda yeni öğretim yöntemleri uyguladığından halk, “con” adını vermiştir. Hayatı boyunca öğretmenlik ve gazetecilik mesleğini yürüten Con, Romanya’da çıkan “*Çardak*” (1936) gazetesinin de müdürlüğünü yapmıştır. 1974 yılında ölmüş ve vasiyeti üzerine Kamerler, bugünkü adıyla *Paisievo Köyü*’nde toprağa verilmiştir. “*Yeni Günün Şarkıları*”, (1961) ve “*Akın Terim*” (1964) sanatçının şiir kitaplarıdır. **Kemal Bunarciev** (Pınarcı), Silistre’ye bağlı Emirler (*Boil*) Köyü’nde doğmuş, ilk öğrenimini doğduğu köyde, orta öğrenimini de halen Romanya sınırları içinde bulu-

nan Mecidiye kentindeki Türk mektebinde tamamlamıştır. Kemal Pınarcı, gazetecilik de yapmış, bir süre “*Yeni Işık*” gazetesinin *Kültür Kolu*'nu yönetmiştir. Pınarcı, 2000 yılında vefat etmiştir. Edebiyat çalışmalarına hikâyelerle başlayan Pınarcı, bunları “*Yıllardan Sonra*” adlı hikâye kitabında toplamış, çocuk hikâyeleri de yazmıştır. İlk çocuk hikâyesi “*Falaka*” adını taşır. Son zamanda yazıları “*Hak ve Özgürlük*” gazetesinde, çocuk hikâyeleri de “*Filiz*” gazetesinde yayımlanmıştır (TDTEA: 1997, s.226).

Silistre

Hüseyin Rasim Güler, 1941 yılında Silistre'ye bağlı Bosna köyünde doğmuş, Razgrad Türk Pedagoji Okulu'nu ve Sofya Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nü bitirmiş, Silistre ve köylerinde öğretmenlik yapmış Silistrelili öğretmen şairlerdendir. 1989 yılında Türkiye'ye göç ederek İstanbul'a yerleşmiştir. İlk şiirlerini *Tuna Gerçeği* gazetesinde yayımlayan Güler, bunları ülkesinde kitaplaştıramamışsa da; *Önce Çoktan Tükenirdi Bu Nefes* (1996), sonra da çocuklara yönelik *Kardelen* (1997) adlı şiir kitaplarını yayımlar (İsen: <http://teis.yesevi.edu.tr>).

1935 yılında Silistre'de doğan **Ali Bayram**, 1971 yılında Sofya Üniversitesi Türk Filolojisi Bölümü'nü bitirmiş, Razgrad ve Silistre köylerinde öğretmenlik yapmış şairlerdendir. İlk şiiri 1955 yılında Hasköy'de çıkan *Rodop Mücadelesi* gazetesinde yayımlanmış, diğer şiir ve yazıları çeşitli gazete ve dergilerde yer almıştır. **Cevdet Atmaca** da, 1927 yılında Silistre'de doğmuş öğretmen şairlerdendir. *Ümit veya Ahvâl Üzre* (1950), *Güzel Acı* (1957) adlı eserlerin sahibi olan Atmaca'nın şiirleri *Yaratış*, *Ülkü*, *Kaynak*, *Varlık* ve *Dost* gibi dergilerde yer almıştır. Yazar **İsmail Tunali**, Silistre'nin Romanya'ya bağlı bulunduğu 1922 yılında Silistre'de dünyaya gelmiş, Kabataş Erkek Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirmiştir. Tunali'nin *Küçük Serseri* (1975), *Dağdaki Yabancı*

(1975), *Şeytan Çocuk* (1975), *Yetim Ali* (1957), *Sokak Köpeği* (1985), *Yılanlı Bağ* (1987) gibi eserleri bulunmaktadır.

Yazar ve çevirmen **Ziya Yamaç** da 1914 yılında Silistre’de doğmuş, ilk ve ortaokulu Bükreş’te bitirmiş, ailesi ile birlikte Türkiye’ye yerleşerek orta öğrenimini İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda tamamlamıştır. 1948 yılında Türkiye’den ayrılarak Macaristan, Romanya ve Bulgaristan’da yaşamış, tek romanı *Memet* (1979) adlı eserinde Bulgaristan Türklerinin 19. yüzyılda Türkiye’ye göçünü anlatmıştır. Bilim adamı, coğrafyacı **İbrahim Hakkı Akyol**, 1888 yılında Silistre’de doğmuştur. Çocukluk yılları Tuna kıyılarının bu güzel şehri Silistre’de, doğayla baş başa geçmiş, İlkokulu ve Rüştüyeyi Silistre’de bitirdikten sonra İstanbul’a gelmiştir. Prof. İbrahim Hakkı Akyol, Türkiye’de bilimsel coğrafyanın kurucusu sayılır. 1950 yılında İstanbul’da ölmüştür. 1944 yılında Silistre’de doğan Şair **Nevzat Yakup Deniz**, 1989 yılında zorunlu göçle Türkiye’ye gelen şairlerdendir. 2003 yılında vefat etti. Türkçe ve Bulgarca olarak *Gece Gündüz* (1994) adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır. Meşhur eğitimci, yazar, Türkiye’de Köy Enstitülerinin kurucusu **İsmail Hakkı Tonguç** da 1897 yılında Silistre’de doğmuştur. Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde Köy Enstitülerini o kurmuştur. 1960 yılında ölmüştür.

Silistre

Şair **Mehmet Galip Sertel** 1942 yılında Silistre’nin Bistra (Akpınar) Köyü’nde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokulu doğduğu köyde, liseyi Tolbuhin (Hacıoğlu Pazarcığı)’nda açılan Türk Pedagoji Okulu’nda bitirdikten sonra öğretmenlik yapmış, 1992 yılında Türkiye’ye göç etmiş, 2007 yılında İstanbul’da *Taş Toprak*

Dobruca adlı şiir kitabını yayımlamıştır. Şair **Latif Ali Yıldırım**, 1935 Silistre/Kemalköy doğumludur. Öğretmen şairlerden olan Yıldırım, Latif Aliev imzasını da kullanmıştır. 1989 büyük göçünde Türkiye'ye gelmiş, 1999 yılında İstanbul'da ölmüştür. Latif Ali Yıldırım'ın; *Bir Bahçeden Bir Bahçeye* (1961), *Bir Yeşil Seviyorum* (Sofya 1964), *Sonbahar Çağrışımları* (2001) adlı şiir kitapları vardır. Eğitimci, şair **Celil Yunus Yeniköylü** 1945, Silistre/Emirköy (Suhodol) doğumludur. 1989'da Türkiye'ye göç etmiştir. Celil Yunus'un *Yağ Yağ Yağmur* adlı bir şiir kitabı vardır.

Şair **Yahya Nefer Akbulut**, 1957 yılında Silistre'nin Aydoğdu (İskra) Köyü'nde doğmuştur. 1989 yılında Türkiye'ye göç eden şairlerdendir. *Acıların Girdabında* (2002), *Zamana Yenilirken* (2004), *Bir Sihirdi O...* (2005) adlı eserlerin sahibidir. Gazeteci **Ural Yamaç** da Silistre'de dünyaya gelmiştir. Başbakanlık muhabirliği yapmış ve 2010'da Ankara'da ölmüştür. Şair **Habil Kurt**, 1952'de Silistre'nin Doğrular (Pravda) Köyü'nde doğmuş, öğretmen şairlerdendir. Şiirleri *Ziya*, *Silistre*, *Halk Gençliği ve Filiz*, *Sofya* gazetelerinde yayımlanmıştır. *Biz ve Bizim Eller* adlı şiir kitabı 2007 yılında Silistre'de yayımlanmıştır. Eğitimci-yazar **Mehmet Masum Akalın** da 1874 yılında Silistre'nin Arabacılar (Kolarovo) Köyü'nde doğmuş, Şumnu'daki Nüvvab'ın kuruluşunda büyük hizmetleri olmuş, sonraları Türkiye ve Azerbaycan'a gitmiş, 1939 yılında İstanbul'da ölmüştür. Ardında eğitimle ilgili önemli eserler bırakmıştır. Şair **Yaşar Gafur**, 1941 yılında Silistre'nin Kosara Köyü'nde dünyaya gelmiş. Uzun yıllar Shodol Köyü'nde (Emirköy) öğretmenlik yapmıştır. Son zamanlarda şiirleri Hak ve Özgürlük gazetesinde yayınlanmıştır. **Tahsin Ebazer Can**, 1945 yılında Silistre iline bağlı Orosene Köyü'nde doğmuştur. İlkokulu doğduğu köyde, ortaokulu Paisievo'da okumuş ve Berkovitsa'da Ormancılık Okulu'nu bitirmiştir. Can'ın gazete ve dergilerde yer alan şiirlerinin birçoğu çocuk şiirleri vardır. Daha çok yazdığı çocuk şiirleri ile tanınan **Lamia Varnalı**, 1946 yılında Silistre'de doğmuştur. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Silistre'de bitirmiştir. Gazetecilik de yapmış olan Lamia Varnalı uzun yıllar Sofya Radyosu'nun Türkçe yayınlar servisinde çalışmış, 1987 yılında Sofya'da ölmüştür.

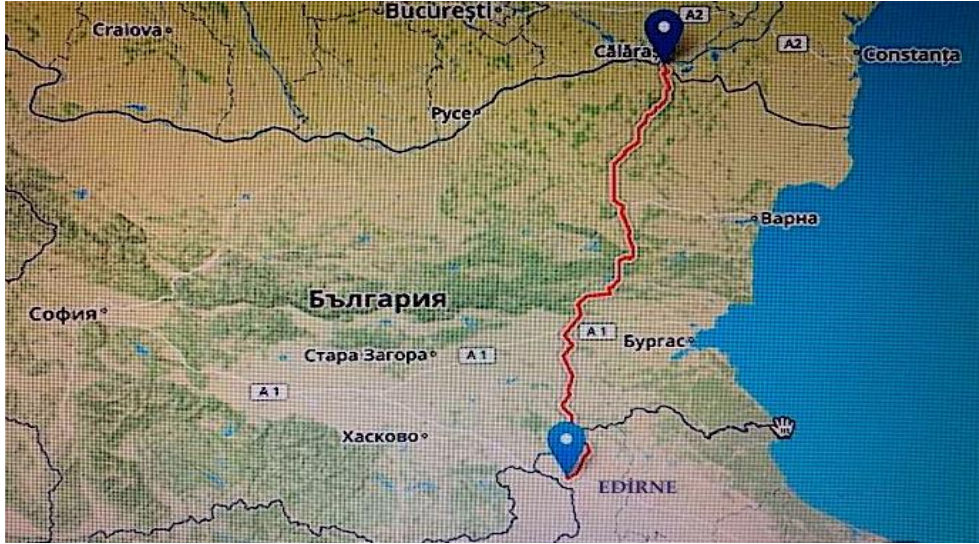
Güney Dobruca bölgesinin bu kadim şehri bugün 55.000 civarında nüfusa sahip.. Dokumacılık, tuğla ve kiremit imalatı, tekstil, mobilya, seramik, yiyecek sanayii ve paketleme sektörü oldukça gelişmiş Silistre'de .. Silistre, Varna'ya 140, Rusçuk'a 120, Sofya'ya 430 ve Edirne'ye 350 km. uzaklıkta bulunuyor. Silistre Arkeoloji Müzesi, Silistre Kalesi, Mecidiye Tabyaları, Silistre Etnografya Müzesi ve Silistre'nin 20 km. batısında yer alan Srebarna Gölü gezilmesi ve görülmesi gereken yerler Silistre ve çevresinde..

Sonuç

Silistre, Dobruca bölgesinin eski bir şehri olarak farklı kavimlere ev sahipliği yapmış, 14. Yüzyıldan 19. Yüzyıl sonlarına kadar da her bakımdan Osmanlının Rumeli topraklarındaki önemli "serhad" şehirlerinden birisi olmuştur. Özellikle 16

ve 17. Yüzyıllarda kozmopolit kültürel yapısıyla dikkat çeken Silistre, câmi ve mes-citleri, hanları, hamamları, kervansarayları, çeşmeleri, medreseleri ile her devirde seyyahların ilgisini çeken bir şehirdir. Osmanlı topraklarına Kuzey'den, Tuna'nın öbür tarafından gelen bütün düşman saldırılarını ilk göğüsleyen şehir hep Silistre olmuştur. Silistre, Kırım Harbi ile "93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile tarihinin en acı günlerini yaşamış, kaybettiği son savaşın ardından da Osmanlı ile olan beraberliği sona ermiştir.

Silistre'ye Türkiye üzerinden karayolu ile gitmek isteyenler, Edirne/Hamza-beyli gümrük kapısını kullanarak Elhovo-Yanbol-Şumnu-Dulova üzerinden Si-listre'ye ulaşabilirler. 350 km. olan bu yol güzergâhı seçilirse, 5 saat 30 dakikada Silistre'ye ulaşmak mümkündür. Bu uzaklık aynı zamanda Bulgaristan'ın güney sınırından kuzey sınırına olan uzaklığı demektir. Yolunuz açık olsun.

Edirne-Silistre Yol Güzergâhını Gösteren Harita

Kaynakça

- Çeltik, Halil; *Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*. Kurgan-Edebiyat. Ankara 2013.s.124
- Ayverdi, Ekrem Hakkı; *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri IV. Bulgaristan-Yunanistan-Arnavutluk*. İstanbul Fetih Cemiyeti Yay. İstanbul 1982. s.89-96.
- Ayhan, Aydın; *Rumeli ve Akdeniz Adalarında Türk Varlığı*. UKID ve TİKA Yay. 1.Baskı, İstanbul 2013. s.408-413.
- Kiel, Machiel; TDVİA. *Silistre Madd*. İstanbul 2009, C.37, s.202-205

- Mehmed Zıllıoğlu Evliya Çelebi; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. Haz. Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş, Mümin Çevik. Üçdal Neşriyat, İstanbul 1976. C.3-4, s.945-956.
- Komisyon: *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 1988. s.489, s.204.
- Köç, Ahmet; *1828-1829 Rus İşgali Sonrasında Silistre Vakıflarının Vaziyeti*. Vakıflar Dergisi, Sayı: 43, s.59-72. Ankara, Haziran 2015.
- İsen, Mustafa, Reyhan İsen, A. E. Kireççi; *Balkanlar'da Türk Çocuk Şiiri*. İstanbul 2008, Varlık Yay. s.266.
- <http://www.biyografya.com/biyografi/14224> [Erişim Tarihi: 07.02.2018].
- Yenisoy, Süleyman Hayriye; *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*. Bulgaristan. C. 8. Ankara 1997, .226, s.324
- Kılıç, Filiz, Tuncay Bülbül (2007). "*Bulgaristan Doğumlu Divan Şairleri*". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. S. 43. 49-66.
- Osman Nuri Peremeci; *Tuna Boyu Tarihi*. Resimli Ay Matbaası. İstanbul 1942. s.145-146.
- Bülbül, Tuncay; <http://teis.yesevi.edu.tr>; (Hızl.) Kurnaz, Cemal, Mustafa Tatçı; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. Bizim Büro Yay. Ankara 2001.
- Tuğlacı, Pars; *Osmanlı Şehirleri*. Milliyet Yay. İstanbul 1985. s.392-393.
- İsen, Mustafa-Tuba Durmuş; *Kemal Pınarcı*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kemal-bunarciev>.
- Selçuk, Hava; *Ziştovi ve Yaş Antlaşması Arasında Tuna Kıyısında Bir Osmanlı Kenti: Silistre (1791-1793)*. Turkish Studies. Sayı: 8/5, 2013, Ankara 2013, İlkbahar. s.645-674.
- İbrahimgil, M.Zeki; Hamza Keleş; *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*. DİB Yay. 1.Baskı. İstanbul 2016. Cilt.2, s.771-812.
- Mercan, Mehmet; "*Sultan Abdülmecid'in Rumeli Gezisi Hakkında Bazı Tespitler*", Tarih İncelemeleri Dergisi XXIV, s. 92.
- Özcan, Abdülkadir; *II.Mahmud'un Memleket Gezileri*. Bekir Kütükoğlu'na Armağan. İÜ. Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırmaları Merkezi. İstanbul 1991, s.375.